

Príspevok na bývanie

Analýza legislatívnej normy

nezisková organizácia Projekt DOM.ov
Mgr. Františka Ondrašíková

August 2021

Analýza legislatívnej normy – Analýza príspevku na bývanie vznikla v rámci projektu:

Lepšie verejné politiky pre bývanie marginalizovaných rómskych komunít

Kód projektu ITMS2014+: 314011Q491

Tento projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu

Obsah:

Úvod.....	4
Analýza legislatívy k príspevku na bývanie	5
Záver a Odporúčania	10
Bibliografia	11

Úvod

Medzi základné nástroje štátnej bytovej politiky nielen na Slovensku, ale vo väčšine európskych krajín patrí hlavne podpora ponuky cez výstavbu nájomných sociálnych bytov (tzv. podpora na tehlu) a podpora dopytu cez príspevok na bývanie (tzv. podpora na hlavu). Systém, ktorý tvorí prienik investičných stavebných aktivít v gescii Ministerstva dopravy a výstavby SR a sociálneho systému zameraného na oblasť bývania v gescii Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR (MPSVaR SR), označujeme ako sociálne bývanie. SR dosiaľ nedisponuje materiálom, ktorý by sme mohli označiť za koncepciu sociálneho bývania, čiastkové ciele a opatrenia nachádzame rozpracované vo viacerých súvisiacich dokumentoch, napr. v Koncepcii štátneho rozvoja bývania, v Zákone č. 443/2010 Z. z. o dotáciách na rozvoj bývania a o sociálnom bývaní, v Zákone č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov a ďalších.

Úlohou príspevku na bývanie je pokryť nevyhnutné výdavky spojené s bývaním, najmä nájom a energie.

Analýza legislatívy k príspevku na bývanie v SR

Sociálny systém SR pozná niekoľko druhov na bývanie orientovaných sociálnych podpôr - príspevkov. Ich úlohou je pokryť nevyhnutné výdavky na bývanie, najmä nájom a energie. Diferencované sú vo vzťahu k cieľovej skupine, pre ktorú sú určené:

- I. príspevok na nájomné bývanie zamestnancov,
- II. príspevok na bývanie pri presťahovaní sa za prácou nad 50 km,
- III. príspevok na bývanie obyvateľom nachádzajúcim sa v hmotnej núdzi.

I. Príspevok na nájomné bývanie zamestnancov

Cieľovou skupinou tohto príspevku sú zamestnanci, ktorí potrebujú ubytovanie v mieste výkonu svojho zamestnania. Príspevok je zakotvený v Zákonníku práce, predstavuje jeden zo zamestnaneckých benefitov, ktorý môže mať peňažnú alebo nepeňažnú formu (podľa Zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov, § 5 ods. 2). Príspevok na ubytovanie zamestnancov je poskytovaný zvyčajne zo sociálneho fondu zamestnávateľa, jeho zmyslom je zabezpečenie ubytovania zamestnancom v mieste výkonu práce. Pred rokom 2020 predstavoval výšku 60,- Eur za mesiac na jedného zamestnanca a bol viazaný na viaczmennú prácu. Od roku 2020 dosahuje výšku od 100,- do 350,- Eur, zo zákona vypadla podmienka, že príspevok môže poskytovať len zamestnávateľ, ktorého prevažujúca činnosť je výroba vo viaczmennej prevádzke. Výška príspevku sa odvíja od doby trvania pracovného pomeru. Ak pracovný pomer trvá aspoň 24 mesiacov, má zamestnanec nárok na oslobodené nepeňažné plnenie až v úhrnnej sume 350,- Eur mesačne.

II. Príspevok na bývanie pri presťahovaní sa za prácou nad 50 km

Príspevok na podporu mobility za prácou je určený pre obyvateľov, ktorí boli v predchádzajúcom období uchádzačmi o zamestnanie, vedení v evidencii uchádzačov o zamestnanie najmenej 3 mesiace a získali zamestnanie vzdialené viac ako 50 km od svojho trvalého bydliska. Príspevok upravuje Zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti, § 53 a, je radený k príspevkom aktívnej politiky na trhu práce. Poskytuje sa najviac počas 6

mesiacov. Zamestnancovi, ktorý bol pred získaním zamestnania znevýhodneným uchádzačom o zamestnanie, sa príspevok poskytuje až po dobu 12 mesiacov.

Pod znevýhodneným uchádzačom o zamestnanie sa podľa tohto zákona rozumie:

- absolvent školy – občan mladší ako 26 rokov veku, ktorý ukončil príslušným stupňom vzdelania sústavnú prípravu na povolanie v dennej forme štúdia pred menej ako dvomi rokmi a od jej ukončenia nemal pravidelne platené zamestnanie,
- občan starší ako 50 rokov veku,
- dlhodobo nezamestnaný občan – občan vedený v evidencii uchádzačov o zamestnanie najmenej 12 po sebe nasledujúcich mesiacov,
- občan, ktorý dosiahol vzdelanie nižšie ako stredné odborné vzdelanie podľa osobitného predpisu,
- občan, ktorý najmenej 12 po sebe nasledujúcich kalendárnych mesiacov pred zaradením do evidencie uchádzačov o zamestnanie nemal pravidelne platené zamestnanie,
- štátny príslušník tretej krajiny, ktorému bol udelený azyl, alebo ktorému bola poskytnutá doplnková ochrana,
- občan, ktorý žije ako osamelá dospelá osoba s jednou alebo viacerými osobami odkázanými na jeho starostlivosť, alebo starajúca sa aspoň o jedno dieťa pred skončením povinnej školskej dochádzky,
- občan so zdravotným postihnutím.

Podmienkou pre získanie príspevku je to, že zamestnanec musí o tento príspevok požiadať najneskôr do 3 mesiacov odo dňa vyradenia z evidencie uchádzačov o zamestnanie. Mesačná výška príspevku je 80 % zo sumy výdavkov na bývanie. Pod výdavkom na bývanie sa rozumejú výdavky na úhradu za plnenia poskytované s užívaním bytu alebo nájomné.

Príspevok môže dosahovať sumu:

- najviac vo výške 400,- Eur počas obdobia 6 mesiacov pre jednotlivca. Ak ide o manželov, ktorí obaja spĺňajú podmienky na poskytnutie príspevku - najviac vo výške 600,- Eur mesačne.
- Najviac vo výške 200,- Eur počas obdobia ďalších 6 mesiacov, ak bol zamestnanec pred získaním zamestnania znevýhodneným uchádzačom o zamestnanie. V prípade manželov, ktorí obaja spĺňajú podmienky na poskytnutie príspevku – najviac vo výške 300,- Eur mesačne.

III. Príspevok na bývanie pre občanov nachádzajúcich sa v hmotnej núdzi

Tento typ príspevku upravuje Zákon č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Príspevok na bývanie sa viaže na dávku v hmotnej núdzi. Pred rokom 2013 bol príspevok na bývanie samostatnou sociálnou dávkou, bol definovaný v zákone č. 300/1999 Z. z. a viazaný na nízko príjmovosť rodiny, teda mohla si ho uplatniť každá domácnosť. Výška príspevku závisela od rozdielu príjmov a výdavkov použitých na bývanie. Od roku 2013 si o príspevok na bývanie môžu požiadať len domácnosti alebo jednotlivci nachádzajúci sa v hmotnej núdzi.

Príspevok na bývanie je určený na čiastočnú úhradu nákladov spojených s bývaním a môže si ho uplatniť:

- vlastníka alebo spoluvlastníka bytu, vlastníka alebo spoluvlastníka rodinného domu, ktorý domácnosť užíva na bývanie,
- nájomca bytu, nájomca rodinného domu alebo nájomca obytnej miestnosti v zariadení určenom na trvalé bývanie, ktoré domácnosť užíva na bývanie,
- domácnosť, ktorá býva v zariadení podporovaného bývania, zariadení pre seniorov, domove sociálnych služieb alebo špecializovanom zariadení, ak sa v nich poskytuje sociálna služba plnoletej fyzickej osobe celoročnou pobytovou formou, v útulku, domove na pol ceste, zariadení núdzového bývania alebo v krízovom stredisku,

- člen domácnosti, ktorý býva v byte, alebo v rodinnom dome na základe práva zriadeného vecného bremena doživotného užívania nehnuteľnosti.

Podmienkou poskytnutia príspevku na bývanie je:

- preukázanie plnenia úhrad nákladov za služby spojené s bývaním a daň z nehnuteľnosti v prípade bývania v byte,
- v prípade bývania v rodinnom dome je podmienkou preukázanie plnenia úhrad za daň z nehnuteľnosti a komunálny odpad,
- v prípade bývania v nájomnom byte, v nájme v rodinnom dome prípadne v obytnej miestnosti v zariadení určenom na trvalé bývanie preukázanie úhrad nájomného a nákladov spojených s bývaním, ktoré sú dohodnuté v nájomnej zmluve,
- preukázanie úhrad za sociálnu službu v zariadení sociálnych služieb, alebo úhradu za starostlivosť v zariadení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

Aktuálna právna úprava zákona myslí aj na prípady, keď sa domácnosť nachádzajúca sa v hmotnej núdzi stane **dlžníkom** na poplatkoch spojených s bývaním. Zákon umožňuje poberanie príspevku aj zadlženým občanom, ktorý však preukáže svoj zámer vysporiadať dlh. V prípade, že domácnosť má nedoplatky za úhrady za služby spojené s bývaním, predloží príslušnému Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny (UPSVaR) dohodu o splátkach a potvrdenie o riadnom plnení splátkového kalendára. Potvrdenia pre potreby deklarácie úhrad vydáva obec, v ktorej sa nehnuteľnosť nachádza. V prípade bývania v zariadení sociálnych služieb, sa preukazovanie úhrad nákladov za služby spojené s bývaním ako je daň z nehnuteľnosti, či poplatky za komunálny odpad nevyžaduje. Ak má nájomca nedoplatky na nájomnom, úrad akceptuje aj splátkový kalendár s potvrdením subjektu - prenajímateľa o jeho plnení.

Podmienky nároku na príspevok sa prehodnocujú každých 6 mesiacov, prípadne každých 12 mesiacov, ak sa jedná o bývanie v rodinnom dome a poplatky sa uhrádzajú 1-krát ročne.

Výška príspevku na bývanie je v dvoch kategóriách:

- **58,50 Eur** mesačne, ak ide o domácnosť s jedným členom domácnosti,
- **93,40 Eur** mesačne, ak ide o domácnosť s viacerými členmi domácnosti, alebo ak ide o nájom bytu viacerými nájomcami.

Výška príspevku sa v priebehu posledných 10 rokov zásadne nemenila. V rokoch 2013 až 2017 bola výška príspevku na bývanie pre jednotlivca v hmotnej núdzi 55,80 Eur, pre občana v hmotnej núdzi a fyzické osoby, ktoré sa s občanom v hmotnej núdzi spoločne posudzujú 89,20 Eur. Výška príspevku nezohľadňuje výšku príjmov a výdavkov rodín, regionálne rozdiely vo výške nájomného, prípadne počet členov domácnosti. Musíme konštatovať, že súčasné nastavenie výšky príspevku nereflektuje ani na rapídne rastúce ceny za energie a nájom.

Plánom Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR bolo vypracovať novú právnu úpravu príspevku na bývanie, ktorej súčasťou je vyňatie príspevku na bývanie z pomoci v hmotnej núdzi. Koncepcia štátnej bytovej politiky do roku 2020 definovala tento plán ako jednu z prioritných úloh MPSVR SR s termínom predloženia k 31. 12. 2018. Súčasťou zmeny malo byť aj stanovenie podmienok pre získanie príspevku v závislosti od veľkosti domácnosti, formy bývania a príjmovej situácie domácností.¹ Napriek jednoznačne potrebnému zadaniu, k vypracovaniu návrhu na zmenu legislatívy dosiaľ nedošlo.

¹ Brňák, 2017

Záver a odporúčania:

Základnou funkciou príspevku je pokryť najnevyhnutnejšie výdavky spojené s bývaním, najmä nájom a energie. Sociálny systém na Slovensku pozná tri druhy príspevkov na bývanie, podľa cieľových skupín pre ktoré sú určené: príspevok pre nájomné bývanie zamestnancov s výkonom práce mimo trvalého bydliska, príspevok pri presťahovaní sa za prácou nad 50 km pre bývalých uchádzačov o zamestnanie a príspevok na bývanie pre osoby, alebo rodiny nachádzajúce sa v hmotnej núdzi. Systém nepokrýva skupiny obyvateľstva, ako sú napr.: nízkopríjmový jednotlivec a rodiny zamestnané v mieste trvalého bydliska, rodičia poberajúci rodičovský príspevok, poberatelia dôchodkov, ktorí nie sú podľa Zákona č. 417/2013 Z. z. v stave hmotnej núdzi, avšak sú nízkopríjmoví.

Výška príspevku na bývanie pre osoby v hmotnej núdzi je dlhodobo na úrovni 58,50 Eur pre jednotlivca a 93,40 Eur pre domácnosť s viacerými členmi. V porovnaní s príspevkami viazucimi sa na mobilitu za prácou je výrazne nižšia a nereflektuje viacero činiteľov, ktoré majú vplyv na výdavky spojené s bývaním, najmä typ obydľia a početnosť rodiny. Uplatnenie si tohto typu príspevku navyše podlieha prísnyim kritériám, napríklad nepatrí rodinám v hmotnej núdzi bez listu vlastníctva, či formálnej nájomnej zmluvy.

Výsledky z analýzy predmetnej legislatívy k príspevku na bývanie nás vedú k predloženiu návrhov týchto opatrení:

- Vypracovať novú právnu úpravu príspevku na bývanie, ktorej súčasťou je **vyňatie príspevku na bývanie z pomoci v hmotnej núdzi**. V súčasnosti sa vyplácanie príspevku na bývanie viaže na štatút hmotnej núdze, čo znamená že domácnosti, ktoré nie sú posudzované ako domácnosti v hmotnej núdzi, napriek tomu, že sú nízkopríjmové, sú vylúčené z možnosti poberať príspevok na bývanie. Súčasťou zmeny má byť stanovenie podmienok pre získanie príspevku v závislosti od veľkosti domácnosti, formy bývania, príjmovej situácie domácností.
- **Prehodnotenie výšky príspevku** na bývanie. Nastavenie výšky príspevku na bývanie reflektuje na reálne náklady spojené s bývaním vo výrazne obmedzenej miere.

Bibliografia:

BRŇÁK, M., 2013. Sociálne bývanie na Slovensku, časopis Prohuman,
<https://www.prohuman.sk/socialna-praca/socialne-byvanie-na-slovensku>

Zákon č. 333/1999 Z. z. o príspevku na bývanie

Zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov

Zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti

Zákon č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov